

Motion till riksdagen 2007/08:C4

**av Egon Frid m.fl. (v)
med anledning av prop. 2007/08:150**

Förmynderskapsrättsliga frågor

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett strikt solidariskt skadeståndsansvar för den kommun som förordnat en ställföreträdare såvitt avser skador som orsakas genom förmögenhetsbrott.

2 Förhindra barns skuldsättning

Föräldrabalkens regler om förmynderskap reformerades år 1995. Utredningen Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112) bedömde att reformen i huvudsak har utfallit väl. Samtidigt föreslog utredningen vissa ändringar med anledning av att risken har ökat för att underårigas berättigade intressen kommer i kläm till följd av att föräldrarna i sin förvaltning numera har en större frihet att agera och dessutom står under mindre kontroll. Vad som kan hända är bl.a. att föräldrar förbrukar barnets tillgångar för egen räkning, företar äventyrliga spekulationer med barnets medel eller på ett eller annat sätt sätter barnet i skuld. Även om det är svårt att precisera missbruket i siffror finns det enligt utredningen inte skäl att tro att det har någon alarmerande omfattning. Utredningen anser att en återgång till den tidigare ordningen med komplicerade redovisnings- och kontrollregler är utesluten men att vissa begränsande åtgärder bör vidtas för att skärpa kontrollen över föräldraförvaltningarna.

I propositionen föreslår regeringen vissa ändringar i syfte att minska risken för missbruk av barns tillgångar och stärka det allmännas tillsyn. För att skydda barn mot risken att behöva gå in i vuxenlivet med skulder föreslås att föräldrar inte ska kunna handla så att barn sätts i skuld om inte överförmyndaren har lämnat sitt samtycke till det.

Användningen av spärrade bankkonton – konton som föräldrarna inte kan disponera utan överförmyndarens tillstånd – ska utökas. Överförmyndaren

Fel! Okänt namn på

ska ges möjlighet att också spärra vissa finansiella tillgångar såsom aktier och fondandelar. Motsvarande förslag lämnas när det gäller gode män och förvaltare. Vänsterpartiet stöder propositionens förslag för att minska barns skuldsättning.

3 Skadeståndsansvar för kommuner

Alla former av ställföreträdarskap innebär som regel att företrädaren i någon utsträckning ges tillgång till svaga eller utsatta människors egendom. Oftast handlar det om att företrädaren ska förvalta egendomen och se till att den hjälpbehövandes vardagsekonomi sköts. För att systemet med företrädare ska fungera förutsätts företrädarna vara hederliga människor med gott omdöme. En ytterligare garanti för systemets trovärdighet är överförmyndarens kontroll av företrädarnas åtgärder. En förutsättning för denna kontroll är att företrädarna redovisar sin förvaltning av huvudmannens tillgångar samt att de, i de fall det är särskilt föreskrivet, begär överförmyndarens samtycke för större åtgärder med huvudmannens ekonomi.

Under senare år har ett antal allvarliga fall uppmärksammats där företrädare har misskött huvudmannens ekonomi eller förskingrat dennes medel. Trots de försiktighetsåtgärder som föräldrabalkens regler om företrädarskap innefattar går det inte att undvika att vissa företrädare genom sitt förfarande vållar sin huvudman eller tredje man skada. Sådan skada kan förutom genom rent brottsliga förfaranden, som t.ex. förskingring, uppkomma till följd av oskicklig förvaltning.

Regeringen föreslår i propositionen att fristen för en enskild som vill väcka talan mot en förordnad ställföreträdare förlängs. För att förstärka det allmänna tillsyn föreslås också regler som ska förbättra överförmyndarens tillgång till information, både från andra myndigheter och från företag inom den finansiella sektorn. I samma syfte lämnas det förslag som innebär att länsstyrelsernas tillsyn över överförmyndare dels utvidgas till att även omfatta kontroll av utbildningen, dels kompletteras med en rådgivande funktion. Vänsterpartiet stöder propositionens förslag.

Utredningen Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112) föreslog emellertid även att det ska införas en bestämmelse som föreskriver att en kommun är skyldig att solidariskt med en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare ersätta den enskilde för sakskada eller ren förmögenhetsskada, intill ett belopp motsvarande fem gånger prisbasbeloppet, som ställföreträdaren inom ramen för sitt uppdrag vållar denne genom förmögenhetsbrott.

I de flesta fall är den skadelidande hänvisad till att söka ersättning för liden skada av företrädaren, men även om huvudmannen tilldöms ett skadestånd är det inte ovanligt att företrädaren saknar tillgångar, vilket innebär att huvudmannen i praktiken saknar en reell möjlighet att få ersättning för en skada som företrädaren vållat. Frågan har därför uppkommit om möjligheterna för skadelidande huvudmän att få ersättning av annan än företrädaren bör förbättra.

Fel! Okänt namn på

ras samt huruvida kontrollen av blivande företrädare bör skärpas. Med hänsyn härtill har frågan uppkommit om det finns anledning att stärka skyddet för dem som drabbas av ekonomisk skada till följd av en företrädares förfarande.

Utredningen anser att ett upprätthållande av tilltron till ett system där enskilda under samhällets medverkan får hjälp av företrädare för att sköta sina angelägenheter kräver att det finns ett yttersta skyddsnät i form av en ersättning som kan gottgöra den enskilde för skador som företrädaren vållar henne eller honom. Utredningen föreslår därför att det införs ett strikt solidariskt skadeståndsansvar för den kommun som förordnat en ställföreträdare såvitt avser skador som orsakas genom förmögenhetsbrott.

Regeringens bedömning är emellertid att det inte bör införas någon bestämmelse om skadeståndsansvar för kommuner för skador som orsakas av förordnade ställföreträdare. Regeringen konstaterar att det kan medföra stor skada för en enskild när en förordnad ställföreträdare missköter sitt uppdrag och att detta är ett allvarligt problem för dem som drabbas. Det bidrar dessutom till att allmänhetens förtroende för ställföreträdarinstituten minskar. Enligt regeringens mening finns det dock vägande invändningar mot en ordning som innebär ett strikt ansvar för kommunerna. Att i lagstiftning ålägga kommuner strikt ansvar för skador som förordnade ställföreträdare har vållat framstår enligt regeringen inte som rimligt med anledning av att skadeståndsansvar utan vårdslöst handlande endast bör komma i fråga för verksamhet som är förenad med särskilt stora skaderisker. Syftet med sådant ansvar är då att kostnaderna för farlig verksamhet ska bäras av dem som ändå väljer att utöva verksamheten och som kan tillgodogöra sig vinsterna av den. I statlig verksamhet kan strikt ansvar i vissa fall, såsom vid frihetsberövanden, också motiveras med att det är staten som själv ställer upp de regler som ska tillämpas för ett visst förfarande och som kan bedöma att förfarandet endast är acceptabelt om strikt skadeståndsansvar åläggs för skador.

Regeringen understryker att det inte är kommunerna själva som avgör om de vill utse ställföreträdare. Kommunerna är enligt lag skyldiga att tillhandahålla förmyndare, förvaltare och gode män när förutsättningarna för ställföreträdarskap är uppfyllda. Givetvis ska ett förordnande föregås av en noggrann kontroll, men regeringen menar att inte ens den mest grundliga kontroll i samtliga fall kan avslöja att en ställföreträdare i framtiden kommer att begå förmögenhetsbrott mot sin huvudman. Kommunerna bär inte heller något ansvar för det regelverk som styr verksamheten. De skäl som utredningen anför till stöd för en sådan reglering kan enligt regeringens mening inte anses väga så tungt att den bör införas.

Vänsterpartiet instämmer inte med regeringens bedömning utan anser att den skada som den enskilda drabbas av är av så allvarlig karaktär att den motiverar en lagändring i enlighet med utredningens förslag. Som utredningen anger har det förekommit ett antal allvarliga fall där medel har förskingrats för personer och där de inte kunnat få någon ersättning för skadan. För kommunerna skulle införandet av utredningens förslag knappast innebära någon större ekonomisk kostnad. Däremot skulle det kunna rädda ekonomin hos de enskilda som drabbats. Vidare skulle det kunna motivera kommunerna att välja ställföreträdare med ännu större omsorg.

Fel! Okänt namn på

Ett stort antal remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag. Det tillstyrks eller lämnas utan invändningar av Hovrätten för Nedre Norrland, Värmlands tingsrätt, Skellefteå tingsrätt, Barnombudsmannen, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Skara kommun, Sveriges advokatsamfund, Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare, Demensförbundet, Handikappförbundens samarbetsorgan och Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna. Det är i huvudsak kommuner och Föreningen Sveriges Överförmyndare som avstyrkt förslaget. Justitieombudsmannen, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet och Karlskrona kommun vill att frågan analyseras ytterligare.

Det är anmärkningsvärt att regeringen utan vidare avvisar utredningens förslag. Vänsterpartiet föreslår att det i enlighet med vad utredningen föreslår införs ett strikt solidariskt skadeståndsansvar för den kommun som förordnat en ställföreträdare såvitt avser skador som orsakas genom förmögenhetsbrott. Detta ska riksdagen ge regeringen till känna.

Stockholm den 5 juni 2008

Egon Frid (v)

Rossana Dinamarca (v)

Elina Linna (v)

LiseLotte Olsson (v)

Siv Holma (v)

Eva Olofsson (v)